

વિશ્વ અને ભારતનો ગંભીર પ્રશ્ન: કુપોષણ

જૈન ધરતી મયુરભાઈ

શ્રી બી. પી. બ્રહ્મભટ્ટ આર્ટ્સ કોલેજ, ઊંઝા

આજના વિશ્વનો દુઃખદ પ્રશ્ન છે માલન્યુટ્રીશન (કુપોષણ). ભારતમાં પણ આ મહત્વનો પ્રશ્ન છે. જેને દૂર કરવાની અત્યંત આવશ્યકતા છે. કારણ કે કુપોષણની સમસ્યા દેશ માટે શરમજનક સ્થિતિ છે. અને દેશ માટે કલંકરૂપ છે. આથી કુપોષણને નાબૂદ કરવા મહત્વનાં પગલાં લેવાં જોઈએ.

- “કુપોષણ એટલે વ્યક્તિને મળતું અપૂરતું ખોરાકનું પોષણ જેમાં શારિરિક તેમજ માનસિક વિકાસ રૂંધાય છે. અને શરીરને જોઈતા મીનરલ્સ, વિટામીન, પ્રોટીન કે બીજા જરૂરી તત્વો મળતા નથી તેથી શરીરનો અપૂરતો વિકાસ થાય છે.”
- કુપોષણ એ પોષક તત્વોનો અપર્યાપ્ત વધારે અથવા અસમતોલ ઉપભોગ છે.”

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા કુપોષણને વિશ્વના જાહેર આરોગ્ય માટે એક ગંભીર ચેતવણી કહે છે. 2000 થી 2008 સુધીના રાઈટ ટુ ફુડ ના સંયુક્ત રાષ્ટ્રોના મતે, 2006માં કુલ મૃત્યુનાં 58% લોકો કુપોષણને લીધે મૃત્યુ પામ્યા હતા. વિશ્વમાં બધા જ કારણો સંયોજિત કરતાં દર વર્ષે લગભગ 62 મિલિયન લોકો કુપોષણને લીધે મૃત્યુ પામે છે. વિશ્વમાં દર બાર વ્યક્તિએ એક કુપોષણનો શિકાર બને છે. 2006માં 36 મિલિયન કરતાં વધારે લોકો ભૂખ અને પોષક તત્વોની ઊણપને લીધે મૃત્યુ પામ્યા હતા. 2007માં વિશ્વમાં 923 મિલિયન કુપોષણયુક્ત લોકો હતા.

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા અનુસાર કુપોષણ એ બાળમૃત્યુનું સૌથી મોટું કારણ છે. ઓછા વજનવાળા બાળકો અને ગર્ભની અંદર વિકાસ મર્યાદાઓના કારણે વર્ષે 2.2 મિલિયન બાળકો મૃત્યુ પામે છે. કુપોષણ વિવિધ રોગો પેદા કરે છે.

ધ લાન્સેટ અનુસાર કુપોષણ આયોડિન ઊણપના સ્વરૂપમાં વિશ્વમાં માનસિક ક્ષતિનું પ્રમાણ વધારે છે. મધ્યમ આયોડિન ઊણપ પણ ખાસ કરીને સગર્ભા સ્ત્રીઓ અને શિશુમાં 10થી 15 I.Q. પોઈન્ટ્સ અક્કલ ઓછી કરે છે. તેમજ અનેક રોગોનું તે ધર બને છે.

- વિશ્વમાં કુપોષણયુક્ત લોકોની સંખ્યા જુદ-જુદા વર્ષમાં

વર્ષ	1990	1995	2005	2007
કુપોષણયુક્ત લોકો મિલિયનમાં	842	832	848	923

વર્ષ	1970	1980	1990	2005	2007
વિકસતા વિશ્વમાં કુપોષણયુક્ત લોકોનો હિસ્સો	37%	28%	20%	16%	17%

- વિશ્વમાં 2001થી 2004ના અંદાજ મુજબ કુપોષણને કારણે પ્રત્યેક સેકન્ડે 1 વ્યક્તિ દર કલાકે 4000, દરરોજ 1 લાખ, અને દર વર્ષે 36 મિલિયન લોકો મૃત્યુ પામે છે. કુપોષણના પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ પરિણામ તરીકે સરેરાસ દર 5 સેકન્ડે એક બાળક, દર કલાકે 700, દરરોજ 1600, દર વર્ષે 6 મિલિયન બાળકો મૃત્યુ પામે છે. તમામ બાળમૃત્યુના 60% બાળકો મૃત્યુ પામે છે. (2002 થી 2008ના અંદાજે)
- ભારતમાં 40% સ્ત્રીઓ અને બાળકો બંને માલન્યુટ્રીશનનો ભોગ બની રહ્યાં છે. વર્લ્ડ બેંકમાં રીપોર્ટમાં ભારતીય સ્ત્રીઓમાં માલન્યુટ્રીશનમાં પ્રશ્નોમાં બીજો નંબર છે. અને ગ્લોબલ હેંગર ઈન્ડેક્સમાં ભારતનું 15મું સ્થાન છે.

આપણે એમ માનીએ છીએ કે પુરૂષો કરતાં સ્ત્રીઓ અને બાળકોમાં માલન્યુટ્રીશનનો પ્રશ્ન કેમ જોવા મળે છે? તો તેના જવાબમાં કહી શકાય કે, ભારતની વસ્તી કૂદકેને ભૂસકે વધી રહી છે. તેમાં જોવા જઈએ તો ગરીબ કુટુંબમાં વ્યક્તિઓની સંખ્યા વધારે છે. તેના લીધે બેકારી વધે છે. રોજગારી પૂરતા પ્રમાણમાં મળતી નથી, ભૂખમરો વધે છે. બાળમજૂરીનું પ્રમાણ વધે છે. ભારતીય સંસ્કૃતિ પ્રમાણે આજે પણ છોકરાઓને વધારે મહત્વ આપવામાં આવે છે. તેથી છોકરીઓને છોકરાઓ કરતાં ઓછું ભોજન મળે છે. સ્તનપાનમાં પણ ભેદભાવ થાય છે. આમ, આગળ જતાં છોકરીઓને ઓછું પોષણ મળવાથી તેમના બાળકો માલન્યુટ્રીશનવાળા જન્મે છે.

વળી, આજે પણ એક બાજુ ભારતીય મહિલાઓ પ્રગતિ કરી રહી છે, જ્યારે બીજી બાજુ સ્ત્રીઓમાં શિક્ષણનો અભાવ છે. સત્તાવાર સર્વેક્ષણ પ્રમાણે શિક્ષિત 65% પુરૂષોની સરખામણીમાં 40% સ્ત્રીઓ શિક્ષિત જોવા મળે છે.

આ માલન્યુટ્રીશનના ગંભીર પ્રશ્નને દૂર કરવા અથવા ઓછો કરવા સૌ પ્રથમ સ્ત્રીઓનાં શિક્ષણ અને જાગૃતતાની જરૂર છે. તેમજ લોકોને યોગ્ય રોજગારી મળવાથી તેમની જીવનશૈલી આપોઆપ બદલાય તેમનું સ્તર ઉંચું આવે અને ધનવાન લોકો દ્વારા જો પૂરતી મદદ મળી રહે તો સરકાર અને પ્રજા મળીને દેશમાં બધા જ પ્રશ્નોનો ઉકેલ ચોક્કસપણે લાવી શકે. વળી, સસ્તા અનાજની દુકાનમાંથી આજીવિકા વગરના અને ઓછી આજીવિકાવાળા કુટુંબને અનાજ મળે તે જરૂરી છે. જો સ્ત્રીને રોજગારી મળશે તો તેની રકમ તે ઘરની જરૂરિયાત અને સહાય પર ખર્ચશે તેથી સ્ત્રી અધિકારિકતા પર ધ્યાન ખેંચી ગરીબી તેમજ કુપોષણ ઘટાડી શકશે.

સંદર્ભસૂચી

1. ફૂડ એન્ડ એગ્રીકલ્ચર ઓર્ગનાઈજેશન ઈકોનોમિક એન્ડ સોશિયલ ડેવલપમેન્ટ ડિપાર્ટમેન્ટ
2. સંયુક્ત રાષ્ટ્રો માહિતી સેવા
3. ફૂડ એન્ડ એગ્રી કલ્ચર ઓર્ગનાઈજેશન સ્ટોક
4. <http://Library.thinkquest.org>
5. ગુજરાત સમાચારના એક લેખમાંથી
6. www.Malnutrition.comgoogle